

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשוא

ערב שבת־קודש

פרשת וילך

ד' בתשרי ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא־לאור על־ידי

מכון ליובאוויטש שעל־יד

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ד' בתשרי ה'תשס"ט – י"א בתשרי ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ד' בתשרי	הלי נדרים פרק ד-ו.	הלי מכירה פרק ב.	מ"ע צד.
ש"ק	ה' בתשרי	פרק ז-ט.	פרק ג.	מל"ת קנו.
א'	ו' בתשרי	פרק י-יב.	פרק ד.	מ"ע צה.
ב'	ז' בתשרי	פרק יג. הלי נזירות.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ה.	מ"ע צה. צב. מל"ת רט.
ג'	ח' בתשרי	פרק ג-ה.	פרק ו.	מל"ת רב. רג. רד.
ד'	ט' בתשרי	פרק ו-ח.	פרק ז.	מל"ת רה. רו. רח. רז.
ה'	י' בתשרי	פרק ט-י. הלי ערכין וחרמין.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ח.	מ"ע צג. קיד.
ו'	י"א בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ט.	מ"ע קטו. קטז. קיז.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
6.47	6.22.7	12.59	12.29	9.31	6.40	5.46	5.24	4.37	ו', ד' בתשרי
6.44	6.20.1	12.58	12.29	9.31	6.42	5.47	5.25	4.38	ש"ק, ה' בתשרי
5.43	5.18.9	11.58	11.28	8.31	5.43	4.48	4.26	3.39	א', ו' בתשרי
5.42	5.17.6	11.57	11.28	8.32	5.43	4.48	4.27	3.40	ב', ז' בתשרי
5.41	5.16.4	11.57	11.28	8.32	5.44	4.49	4.27	3.40	ג', ח' בתשרי
5.40	5.15.1	11.57	11.28	8.32	5.45	4.50	4.28	3.41	ד', ט' בתשרי
5.38	5.13.9	11.56	11.27	8.32	5.46	4.50	4.29	3.42	ה', י' בתשרי
5.37	5.12.7	11.56	11.27	8.32	5.47	4.51	4.30	3.43	ו', י"א בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
5:46	6:57	6:01	6:58	5:51	6:58	6:03	6:58	6:03	6:59
4:39	5:51	4:54	5:52	4:45	5:52	4:57	5:51	4:57	5:53
4:37	5:48	4:52	5:50	4:42	5:50	4:55	5:49	4:55	5:51

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

התשובה בשבת נעלית ביותר, שאינ בה הזכרת חטא

מה בין התשובה של ימות השנה לתשובה בראש-השנה? • איזה מקום יש לוידוי על חטאים בדרגת התשובה של יום-הכיפורים? • ככל שתהיה דרגת התשובה נעלית מצד קדושת היום - כדי לעקור את הרע בפועל, יש לפעול בדרך מעשית • התשובה בשבת (תשובה) נעלית אף משל ראש השנה! • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

השנה לתשובה בראש-השנה - שבכל השנה צריך להתוודות על חטאיו, באמירת "אשמנו כו", להתחרט עליהם ולבקש מחילה סליחה וכפרה, מה שאין כן בראש-השנה, לא זו בלבד שאין צורך בכך, אלא עוד זאת, שאסור להזכיר עניין של חטא⁴, שזה מורה על מדריגה נעלית יותר בתשובה.

בכל השנה צריך להיות וידוי וחרטה - בגלל שעוסקים עם הרע (עניין החטא), ויש צורך לעקור אותו, והעקירה היא על-ידי הוידוי והחרטה, כפי שמבאר הצמח-צדק⁵ שעל-ידי הוידוי נעקר גוף החטא, ועל-ידי החרטה נעקר נפש החטא. והיינו, שעקירת החטא היא באופן שמתעסקים עם הרע, בדרך התלבשות כו'.

מה שאין כן בראש-השנה - נעמדים במדריגה נעלית יותר, "כי קרוש היום לאדוננו"⁶, ועל-ידי העמידה במדריגה נעלית יותר נפטרים במילא מהרע ונמשכת במילא מחילה סליחה וכפרה.

כלומר: בכל השנה העבודה היא באופן ד"סור

א. העניין של ראש השנה ועשרת ימי תשובה הוא - עבודת התשובה מפנימיות הנפש, "בקשו פני"². התחלת התשובה היא בחודש אלול, שאז צריכים לערוך חשבון-נפש מכל העניינים שנעשו במשך השנה, ובפרט ב"ב הימים האחרונים שמח"י אלול עד ראש-השנה, שבהם צריך להיות החשבון-נפש באופן דיום לחודש יום לחודש³.

ולאחרי התחלת התשובה שבחודש אלול, מתחילה מדריגה נעלית יותר בתשובה - התשובה בראש-השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים עד לנעילה (וד' הימים שבין יום-כיפורים לסוכות), שהרי אינה דומה לתשובה של חודש אלול לתשובה של ראש-השנה, התשובה בראש-השנה לתשובה דעשרת ימי תשובה, עשרת-ימי-תשובה ליום הכיפורים, וכללות יום הכיפורים לנעילה.

ב. החילוק שאנו רואים בין התשובה שבכל

(4) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ד ס"ב. וראה לקו"ש שם הערה 3.

(5) בסהמ"צ מצות וידוי ותשובה פ"א (דרמ"צ לח, ב).

(6) פיוט "חמול על מעשיך" בתפלת מוסף דימים נוראים.

(1) תוכן וקיצור שיחה זו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונרפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1359 ואילך.

(2) תהלים כז, ח.

(3) קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג ע' 42 ואילך (סה"ש תש"ג ע' 177 ואילך).

ד. על-פי הנ"ל שהתשובה דראש-השנה היא תשובה עילאה, שלמעלה מעניין החטא - נמצא שראש-השנה ושבת תשובה עניינם אחד, שהרי גם שבת הוא עניין תשובה עילאה, כמבואר בתניא⁹. ובהקדם מה שכתוב במדרש¹³ על הפסוק¹⁴ "מזמור שיר ליום השבת", שכאשר אדם הראשון ראה אחרי חטא עץ-הדעת (שהיה החטא הראשון בעולם, ועל-ידו נעשה נתינת מקום לכל החטאים), שבבוא יום השבת נתבטל כל עניין החטא ונתקבלה תשובתו, הרי זה עורר אצלו את אמירת "מזמור שיר ליום השבת".

וזהו גם מה שמצינו שביום השבת אין שולט הגהינם¹⁵, והוא שמור מן המזיקין¹⁶ - כיון שבשבת אין מציאות הרע כלל.

ונמצא, שגם שבת ענינו תשובה, וכפי שמביא ארמו"ר הזקן⁹ ש"שבת אותיות תשב"¹⁷, אלא שאופן התשובה אינו בדרך התלבשות ברע על-ידי וידוי וחרטה (שהרי בנוגע ליום השבת נאמר¹⁸ "לא תבערו אש"), אלא באופן של תשובה עילאה, כנ"ל.

ה. וגדולה מעלת שבת על ראש השנה¹⁹:

בראש-השנה - מתוודים בלחש בשעת התקיעות (בין סדר לסדר), כיון שזהו עת רצון, ו"השטן הוא מעורבב"²⁰, ולכן אין חשש שהיודי יגרום עניין של יניקה (קטרוג) חס-ישראל.

מה שאין כן בשבת - אין אומרים וידוי אפילו בזמן רעוא דרעוין, שאז אין חשש לקטרוג כו'²¹.

ונמצא, שבראש-השנה ישנו (בלחש, בהעלם על כל פנים) מציאות הפגם²², וצריכים לבטלו, אלא שכדי שהשטן לא יקטרג, הנה אופן הביטול אינו על-

מרע", היינו, שמתעסקים עם הרע וצריכים לסור ממנו; ובראש-השנה העבודה היא באופן ד"עשה טוב", ומצד ריבוי הטוב סר במילא הרע.

ובכללות⁷, הרי זה החילוק שבין תשובה תתאה - שעניינה תיקון הפגם וכו', ולכן היא במרירות, לתשובה עילאה - שבה אין מלכתחילה נתינת מקום לפגם, ועניינה בכללות הוא השבת הנפש למקורה⁸, ולכן היא בשמחה⁹.

ג. על-פי האמור שבעשרת ימי תשובה גופא ישנם כמה חילוקי מדריגות, תחילה התשובה דראש-השנה, אחר-כך התשובה דעשרת ימי תשובה ואחר כך התשובה דיום הכיפורים - הרי מובן שביום הכיפורים היא המדריגה היותר נעלית בתשובה עילאה גופא.

וכיון שכן, הרי אם בראש-השנה לא מתעסקים עם הרע - מכל-שכן שכן הוא ביום הכיפורים, וזהו שיום הכיפורים נקרא "שבת שבתון"¹⁰.

ועל פי זה יוקשה מהו עניין היודי דיום הכיפורים?

אך העניין בזה - כיוון שבתשובה עילאה נעשית הסליחה ומחילה בדרך ממילא, הרי לפעמים קשה לפעול עקירת החטא בדרך ממילא, אלא יש צורך בפעולה שהיא בדרך התלבשות, ולכן, ביום הכיפורים שהוא יום האחרון של עשרת-ימי-תשובה, ואין עוד זמן לרחות זאת, משתדלים לעקור את החטאים על-ידי התשובה בכל מיני האופנים.

ועל-דרך שמצינו בנוגע ליום הכיפורים שחל בשבת, שאף שאין אומרים כמה תפלות, וביניהם גם תפלת אבינו מלכנו (אף שנתקנה על-ידי התנאים¹¹), מכל מקום, בתפלת נעילה אומרים "אבינו מלכנו" גם ביום-הכיפורים שחל בשבת "לפי שעכשיו הוא גמר החתימה . . ואם לא עכשיו אימתי"¹².

(13) ב"ר ספכ"ב. ויש"נ.

(14) תהלים צב, א.

(15) ראה זח"ב רג, ב. ובהנסמן בנצו"ז שם אות ו.

(16) ראה יהל אור עה"פ (ע' שכח ואילך. ס"ע תר"ל ואילך). ויש"נ.

(17) ראה גם יפ"ת לב"ר שם. ועוד.

(18) ויקהל לה, ג. וראה זח"ב שם.

(19) ראה גם תו"מ חי"ד ריש ע' 309. ויש"נ.

(20) שו"ע אדה"ז שבהערה 4.

(21) ראה זח"ב פח, סע"ב.

(22) עייג"כ לקו"ד ח"א נ, ב ואילך. המשך ר"ה תש"ד ספי"ג

(סה"מ תש"ד ע' 30).

(7) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י תשי"ז ס"ו (תו"מ ח"כ ע' 268 ואילך).

(8) ראה לקו"ת ר"פ האזינו.

(9) ראה תניא אגה"ת פ"י.

(10) אחרי טז, לא. ועוד.

(11) ראה שער הכולל פמ"ב סי"ב. ויש"נ.

(12) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ג ס"ט.

שומרי שבת²⁹, ויתירה מזה, ששבת הוא עניין התענוג שלמעלה משמחה³⁰. ומצד השמחה, ובפרט מצד התענוג שמגיע בתענוג העצמי ותענוג הפשוט שלמעלה - אזי "באור פני מלך חיים"³¹.

ועל פי זה יובן שמה שכתב אדמו"ר הזקן שעניין השבת הוא תשובה עילאה, הכוונה בזה היא למדרגה נעלית בתשובה עילאה גופא³² - כי, אף-על-פי שגם ראש-השנה ענינו תשובה עילאה, מכל מקום, התשובה עילאה דשבת (ובפרט שבת תשובה) היא במדרגה נעלית יותר.

ז. [.] ומזה ממשיכים הכוח על התנועה דתשובה עילאה במשך כל השנה - שכל אחד יפעל על עצמו לא רק שלילת החטא בפועל, אלא שלא יהיה שום שייכות ונתינת מקום כלל לחטא, להיותו מושקע לגמרי בטוב.

ועל-ידי זה שמושקעים לגמרי בטוב (ברוחניות), הרי זה יומשך גם בגשמיות, שיהיה אך טוב, בכני חיי ומזוני רויחי.

(מהתוועדות ש"פ האזינו, שבת תשובה ה'תשח"י. 'תורת מנחם - התוועדות' תשח"י ח"א (כא) עמ' 22-26, בלתי מוגה)

ידי הקו"ד "סוד מרע", אלא על-ידי הקו"ד "עשה טוב", בדרך ממילא, אבל אף-על-פי-כן, כאשר יש הזדמנות לעניין של וידוי, עושים זאת ("בשעת מ'קען דאָס אַרײַנכאַפֿן - כאַפּט מען דאָס אַרײַן"), דכיון שישנה מציאות הרע, הרי הדרך הטובה ביותר לבטל זאת היא בדרך התלבשות דווקא.

מה שאין כן מדרגת יום השבת היא למעלה ממציאות הרע, ושם אין מקום לפגם כו', אפילו בהעלם, ולכן אפילו ברעוא דרעוין אין אומרים וידוי.

ו. ופנימיות העניין בזה:

שבת - כולו "קודש להוי"²³, וקודש הוא בחינת אצילות²⁴, ששם "איהו וחיהויה חד איהו וגרמוהי חד"²⁵, ו"לא יגורך רע"²⁶, ולכן אין שם מקום למציאות הרע כלל.

ועוד זאת, שבשבת ישנו גם עניין השמחה²⁷. - בנוגע לראש-השנה מצינו ש"לא ניתנו לשמחה"²⁸, מה שאין כן בשבת אומרים "ישמחו במלכותך

(23) תשא לא, טו.

(24) ראה תו"א לך לך יג, א. לקו"ת פינחס עט, ג. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קה. ובכ"מ.

(25) תקו"ז בהקדמה (ג, ב).

(26) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(27) ראה גם תו"מ ח"כ ע' 234. וש"נ.

(28) שו"ע אדה"ז אר"ח סתקפ"ב ס"ו.

(29) ראה גם מכתב ו' תשרי שנה זו (אג"ק חט"ז ס"ע ח).

(30) ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130. ועוד.

(31) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, א. ובכ"מ.

(32) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קד.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60940.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

גאולה שבאין ערוך על-ידי תשובה באין ערוך

ההכרח לפסק-דין ש"ישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין"

ענייני התורה ומצוותיה מצד עצמם - הרי אף שבתורה נאמר "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", וכן במצוות נאמר "רחבה מצוותך מאד", מכל מקום, כפי שניתנו למטה הרי הם במדידה והגבלה, וכמו שכתב רבינו בתניא בכמה מקומות שענייני התורה ומצות ניתנו באופן של מדידה והגבלה, ועד שנקרא גם בשם "צמצום", וכמאמר רז"ל "צמצם שכיתו בין בדי הארון", היינו, שהתחלת נתינת התורה (עניין הארון) הוא באופן שנקרא בשם "צמצום".

אמנם ישנו עניין מיוחד שפועל בעל תשובה - יציאה ממדידות והגבלות: עבודתו של בעל תשובה היא באופן שפורש מכל העניינים שלפני זה ומשנה את עצמו שלא בערך כלל, שהרי לפני זה היתה הנהגתו היפך רצון הבורא, ועתה מעמיד עצמו במעמד ומצב של קיום רצון הבורא, שזהו ריחוק שלא בערך, מהיפך הקדושה לקדושה. כך, שאין זה בגדרים של מטה ומעלה, קצר ורחב כו', להיותם עניינים הפכיים שלא בערך: תכלית הנפילה למטה ותכלית העילוי. ומטעם זה גדלה מעלתו של בעל תשובה, כפי שמאריך הרמב"ם בהלכות תשובה ש"אהוב ונחמד הוא וכו'" - כיון שצריך לפרוש מכל העניינים הקודמים ולשנות את עצמו לגמרי. ועל זה "ככה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת":

כיון שעבודתו של בעל תשובה היא באופן של אין ערוך - מגיע לו בשכרו שיוציאו אותו ממדידה והגבלה, שהרי מדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה. ולכן "קונה עולמו בשעה אחת" - שבשעה אחת יכול לקנות את כל העניינים, אשר, מצד הסדר הרגיל בעבודת האדם על-פי תורה באופן של מדידה והגבלה (אמנה מדידה והגבלה של קדושה, אבל בכל זאת מדידה והגבלה), באים אליהם רק על-ידי הליכה מדרגא לדרגא, ממקום למקום ומזמן לזמן, במשך כמה וכמה שנים.

וזהו גם מה שכתב הרמב"ם בנוגע לגאולה העתידה - "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין":

אילו היתה הגאולה באה על-ידי עבודה שהיא באופן של הליכה מדרגא לדרגא, "מחיל אל חיל", אזי היתה גם הגאולה באופן כזה, מדרגא לדרגא; אבל, כיון שהגאולה באה על-ידי זה שישראל עושין תשובה [שהרי הפלוגתא בין ר' אליעזר ור' יהושע היא רק בנוגע לדרך שעל-ידי תהיה התשובה, אבל לכולי עלמא תבוא הגאולה על-ידי התשובה], שעצם ענינה הוא מן הקצה אל הקצה -

לכן תהיה גם הגאולה באופן כזה - ש"מיד הן נגאלין": מחושך כפול ומכופל של גלות באופן של ירידה מדרגא לדרגא, ש"בכל יום ויום מרובה כו' משל חבירו", לגאולה שהיא בעילוי שלא בערך לגבי כל הגאולות שהיו עד עתה, להיותה גאולה שאין אחריה גלות, שלכן יאמרו "שיר חדש", לשון זכר.

(1) 'תורת מנחם - התנועותיות' תש"כ כרך א (כז), עמ' 40-42)

פרשת וילך

וילך משה (לא,א)

נקל לשער באיזו דרגה רמה ונשגבה עמד משה לאחרי מאה ועשרים שנות עבודת ה', ובכל-זאת - במה עסק ביומו האחרון? ב"וילך", הליכה ועלייה לדרגה נעלית עוד יותר.

(שיחת ש"פ וילך תשל"ה)

וילך משה (לא,א)

ואזל משה למשכן בית אולפנא (תרגום יונתן)

לפני שמשה נתן הוראה לבני-ישראל, הלך לבית-המדרש ("בית אולפנא"), כדי לעיין בדבר ולברר וללבן את שמועתו.

לומר לך:

אל לו לאדם לפסוק הלכה על סמך ידיעתו בתורה וזיכרונו; עליו לעיין שוב בשולחן-ערוך, ורק אחר-כך יוציא את פסק הדין.

בעניין זה מסופר על אדמו"ר הרשב"ב, שפעם כיבדוהו ב'מפטיר' מבלי להודיע לו על כך מראש. הרבי יצא לחדר סמוך ועיין בהפטרה, ורק אז חזר לבית-הכנסת ועלה לתורה.

(שיחת ש"פ וילך תשכ"ה)

וילך משה . . אל כל ישראל (לא,א)

"וילך משה" - משה הלך והתעלה מחיל אל חיל על-ידי זה שקישר וחיבר את עצמו "אל כל ישראל".

(שיחת ש"פ וילך תשל"ה)

תקרא את התורה הזאת (לא,יא)

המלך היה קורא (רש"י)

ב"הקהל" התאחדו כל ישראל למציאות אחת. לכן קראו אז בתורה שבכתב, שכן חלק זה בתורה הוא למעלה מהבנה והשגה (גם מי שאינו מבין את פירוש הדברים מקיים מצוות תלמוד תורה ויכול לברך ברכת התורה), ובעניין זה כל ישראל שווים.

והמלך היה קורא, שכן הוא מאחד את העם למציאות אחת, הוא "לב כל קהל ישראל" (רמב"ם הלכות מלכים פ"ג).

(לקוטי שיחות כרך יט, עמ' 301)

תקרא את התורה הזאת (לא,יא)

המלך היה קורא . . על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה (רש"י)

"בימה" מורה על תקיפות והתנשאות. ו"בימה" זו חייבת להיות "של עץ" שהיו עושין בעזרה" - רק באופן ארעי ("עץ"), בענייני קדושה ("עזרה"), ויש להיזהר שהיא לא תביא לידי עזות והתנשאות שאינה של קדושה.

(לקוטי שיחות כרך יט, עמ' 328)

ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת (לא,יב)

"ושמרו" - מלשון המתנה וציפייה, כמו "ואביו שמר את הדבר" (וישב לז).
"לעשות" - בפועל, לא להסתפק בלב טוב ומחשבה והחלטה טובה.
"את כל דברי התורה" - ולא לומר די בכך שרובו ככולו זכויות.
"הזאת" - היינו שניתן "להראות באצבע" ולומר שהיא ממש כמו שניתנה למשה מסיני, תורה שבכתב עם תורה שבעל פה, ולא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה ר"ל.

(לקוטי שיחות כרך י, עמ' 193)

הקהל את העם (לא,יג)

אותו היום כהנים עומדים בגדרים ופרצות, וחצוצרות של זהב בידיהם, תוקעין ומריעין ותוקעין (להקהיל את העם אל בית המקדש). כל כהן שאין בידו חצוצרות, אומרין - דומה זה שאין כהן הוא (תוספתא סוטה פ"ז)

כל יהודי הוא בבחינת "כהן", ככתוב (יתרו יט) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". חובתו של כל יהודי היא אפוא (ובמיוחד מי שמכהן כרב ומנהיג רוחני) לעמוד ב"גדרים ופרצות" ו"לתקוע בחצוצרות" כדי להקהיל את העם ולהביא להם את דבר ה'.

(לקוטי שיחות כרך יד, עמ' 127)

על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה (לא,יד)

"אין אלקי בקרבי" - כאשר אני מתבונן בעניין אלוקי ומתעורר מכך אין ההתפעלות חודרת לפנימיותי, ולכן "מצאוני הרעות האלה" - אני נהנה ומתענג מתענוגים גשמיים. לו היתה ההתפעלות חודרת לפנימיות הלב, לא היה האדם מתפעל כלל מתענוגי העולם וכל תענוגו היה באלוקות.

(אור התורה דברים, עמ' קסז)

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא (לא,טו)

אמר הבעל-שם-טוב:
ההסתר יהיה גדול כל-כך, עד שלא ידעו ולא יכירו שהקב"ה מסתתר בתוכו.

(כתר שם טוב, עמ' יב)

ימי הזיכרון לרבניות חב"ד

הרבנית דבורה לאה מסרה את נפשה והסירה קטרוג • התמסרותה של הרבנית חנה להפצת המעיינות

ג' בתשרי – הרבנית דבורה לאה ע"ה

מסופר ביומני – על השלוחים ששלח כבוד קדושת רבינו [אדמו"ר הזקן] לכבוד קדושת הרב הקדוש ר' נחום מטשערנוביל שיתפלל אודות הקטרוג הגדול – לא עלינו – על תורת החסידות ועליו. הרבנית דבורה לאה שמעה מה שאמר אביה לשלוחים, ובחרה בחשאי מניין של זקני החסידים וסיפרה להם מה ששמעה. וכה אמרה להם – למניין זקני החסידים: שלוקחת היא על עצמה להיות תמורה וחליפין עבור הוד כבוד קדושת אביה רבינו הזקן. אכן ביום צום גדליה תקנ"ב, הרבנית דבורה לאה נסתלקה.

(ספר השיחות כ"ק אדמו"ר הרי"צ תש"ח, ע' 194)

הקדימה לברך

פעולתם של רבותינו נשיאינו בגילוי תורת החסידות (בזכוז האוצרות בשביל ניצחון המלחמה) היא באופן שהעמידו את עצמם בסכנה כו': ידוע שכאשר אדמו"ר הזקן גילה ופרסם את תורת החסידות, נתעורר עליו קטרוג גדול למעלה, ועד שנפסק עליו למעלה שיסתלק מהעולם. - אדמו"ר הזקן שלח אז "פדיון נפש" להרב הקדוש ר' נחום מטשערנאָביל - כאשר נודע הרבר לכתו של אדמו"ר הזקן, הרבנית דבורה לאה, קיבלה על עצמה להחליף ("אָפּבֵייטן") את אביה... כדי שיוכל להמשיך עבודתו בקודש בגילוי תורת החסידות. מאורע זה היה בסמיכות לראש השנה. כליל ראש השנה חששה הרבנית דבורה לאה שאדמו"ר הזקן יאמר לה "לשנה טובה תכתבי ותחתמי", והרי צדיק גזור והקב"ה מקיים - קפצה אפוא והקדימה ואמרה לו: "לשנה טובה תכתב ותיחתם". וביום צום גדליה - נסתלקה.

(תורת מנחם - התוועדויות' תש"ד חלק א (י) ע' 273)

ו' בתשרי – הרבנית חנה ע"ה

אצל בעלת ה"איר-צייט" מצינו השתדלות מיוחדת בכל הקשור לפרסום תורתו של אדוני-אבי מורי-ורבי - ברבים. ובהקדים:

כל חיותו של אאמו"ר היתה - לימוד התורה באופן ש"לאפשה לה", ובמיוחד בפנימיות התורה באופן של "יתפרנסון", על פי תורת חסידות חב"ד.

[. .] אמנם, כדי לכתוב את התורות (מתוך כוונה שסוף-כל סוף יודפסו ויתפרסמו הדברים לרכים) יש צורך ב"דיו"... ודבר כזה - לא היה ניתן להשיג במקום גלותו!
 וכאן נכנסת לתמונה בעלת ה"אירצייט", אשר מלבד השתדלותה לעזור ולסייע לאאמו"ר בכל העניינים, השתדלה גם לאפשר את פירסום תורתו של אאמו"ר לרבים - על ידי זה שלמדה בעצמה את מלאכת עשיית הדיו, והלכה בעצמה ללקט עשבים, וערכבה בהם סממנים מיוחדים כו', ועשתה בעצמה "דיו" כדי שאאמו"ר יוכל לכתוב את תורתו בדיו על גבי הנייר!

וכתוצאה מזה - נוצרה האפשרות לפרסום תורתו של אאמו"ר בדפוס...

שמיעת סיפור כזה מעוררת תמיהה ופליאה כאחד, אשר למרות כל הקשיים וריבוי הדאגות בחיי היום-יום, לקחה על עצמה בעלת ה"אירצייט" דאגה נוספת - כיצד לאפשר את פרסום תורתו של אאמו"ר באופן שרבים מישראל יוכלו להגות בביאורי העניינים של פנימיות התורה על פי תורת חסידות חב"ד, וכל זה למה - כדי לקרב את הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, התלויה בהפצת המעיינות חוצה!...

(תורת מנחם - התוועדויות' תשמ"ו חלק א ע 68-69)

עודדה וחיזקה ללא פחד בהתאם לרוחו של בעלה

...לבעלת האירצייט יש חלק גם בעבודת הכלל של אאמו"ר בתקופת הרבנות שלפני המאסר והגלות, שגם אז ניהלה עסקנות ציבורית בתור רבנית ובהרחבה - נוסף על חייה הפרטיים.
 ...כל זה היה אפשרי בזכות העובדה שבסביבתו הקרובה, בביתו, היה מצב-רוח שהתאים לזה, היינו שאמי הרבנית לא רק שלא פחדה בעצמה באופן שבגלל זה גם הוא עלול היה לחשוש וכו', אלא אדרבה - נתנה לו תוספת עידוד והתחזקות ברוחו שלא להתחשב כלל בכל הסכנות, בה בשעה שלפי המצב במדינה ההיא בימים ההם, הרי בגלל זה יכלו להאשים לא רק את הרב עצמו אלא גם את כל אנשי ביתו, החל מאשתו הגרה בביתו ומסייעת לו, שהם 'אנטי-מהפכניים', וברצונם לגרום נזק לכלכלת המדינה...

התחזקות בראשי-תיבות "חנה"

[. .] ויש להוסיף בשייכותה של בעלת האירצייט לגילוי כתבים דפנימיות התורה - על פי הידוע ד"שמא קא גרים":

השם "חנה" קשור בהפטרת יום ראשון של ראש-השנה שסיימה הוא - "וירם קרן משיחו", ונוסף על זה - נבואת חנה שבהפטרה זו, מדברת אודות שמואל הנביא שממנו התחלת הנבואה בישראל והוא משה את דוד מלכא משיחא למלך.

ועוד עניין בשם "חנה" - שהוא גם (כמבואר בספרים) ראשי תיבות של ג' מצוות אלו ששייכות במיוחד לנשים:

ח - חלה - על פי לשון הכתוב "ראשית עריסותיכם חלה" - כולל כשרות האכילה והשתייה בכלל. ה - הרלקת הנר שמביאה לשלום-בית בכל הבית כולו. . והנו"ן שבאמצע - טהרת המשפחה.

(שיחת וא"ו תשרי תש"נ, התוועדויות תש"נ כרך א, עמ' 61-65)

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת וילך

ה' בתשרי, שבת שובה

"כל ענייני 'שבת שובה' שייכים לכל אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, כמנהגי ישראל שבאים כולם לבית-הכנסת ושומעים קריאת התורה וכו'".¹

"שבת שובה - מתקנת ומעלה את כל שבתות השנה, כי התשובה דשבת-תשובה היא נעלית גם מהתשובה דכל שבתות השנה".²

בשבת שובה יש להחליט החלטות טובות: להוסיף בכל ענייני העבודה בתורה, עבודה וגמילות-חסדים (כולל גם צדקה בשבת - על-ידי הכנסת אורחים בסבר-פנים יפות וכו')³.

בשבת שובה דורש הרב מהלכות החג, "והעיקר - לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשו, ולא כמו שנהגין עכשיו".⁴

ערבית: יש לזכור ולהזכיר (באופן המותר) את השינויים וההוספות שבתפילת עשרת-ימי-תשובה,

וכן 'המלך הקדוש' בברכת 'מגן אבות'. לפני תפילת שחרית, סיום שמו"ת החל מ'שביעי' למנהג רבותינו נשיאינו.⁶

בהוצאת ספר-תורה בעשרת-ימי-תשובה, וכן בשבת שובה, אין אומרים שום תוספת על הנאמר בכל השנה, דלא כמנהג העולם.⁷

הפטרה: "שובה ישראל" עד "ופושעים ייכשלו בם"; "מי אל כמוך" עד "מימי קדם" (הושע יד, ב-י. מיכה ז, יח-כ).⁸ נוהגים (להקפיד ביותר) שלא לקרוא קטן למפטיד בשבת זו.⁹

מנחה: קוראים בפרשת האזינו. צדקתך. קדיש מתקבל. לדוד ה' אורי. עלינו. קדיש יתום. בסעודה שלישית (בכל שבת) היה הרבי נוהג לטעום מזונות או פירות.¹⁰

מוצאי שבת קודש: בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): 'אתה חוננתנו', ו'המלך המשפט'. אין אומרים 'זיהי נועם', 'אתה קדוש'.¹¹

(6) היום-יום ד' טבת.

(7) 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קנט-קס.

(8) ספר-המנהגים עמ' 33. לוח כלל-חב"ד.

(9) שו"ע אדמוה"ז סי' רפד ס"ח, ונתבאר בלקו"ש חי"ד עמ' 144 שאין מקום לקטן - שפטור מכל המצוות וממילא אין שייך אצלו (שלימות) עניין התשובה - שיאמר הפטרה ד'שובה ישראל', ע"כ. והיינו אפילו "במקרים יוצאים מהכלל", כי בלא-הכי הרי "אצל החסידים לא נהגו לתת מפטיד לקטן" ('התועדויות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334).

(10) לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 60 (ומן הסתם אכל כזית), ע"פ המובא (גם כהוראה לרבים) בספר-המנהגים עמ' 34. ביאור הנהגה זו בלקו"ש כרך כא עמ' 84 (ובלה"ק, 'שערי הל' ומנהג' אור"ח ח"א סי' קנד).

(11) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז סי' רצה ס"ג.

(1) סה"ש תשמ"ט ח"א עמ' 5. ובהערה 25 שם: "ומעשה רב (בהסכם גדולי-ישראל) שגם ילדות קטנות באות עם אבותיהן לבית-הכנסת (לא רק לעזרת-נשים), ואפילו לאחר גיל שלוש שנים - כל זמן שלא הגיעו לכלל חינוך והבנה בעניין זה". ועיי"ש בהערה 24, שזה מעין ודוגמת עלייה לרגל לע"ל "מדי שבת בשבת". ומוזה ברור שהכוונה לכל שבת.

(2) ד"ה שובה ישראל תשמ"ס א, סה"מ מלוקט ח"א עמ' שמה; 'בתורת-מנחם - ספר המאמרים מלוקט' לפי סדר השנה, ח"א עמ' קד.

(3) 'התועדויות' תנש"ח ח"א עמ' 24.

(4) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ב.

(5) וראה מש"כ בעניין זה ב'לוח השבוע' לפ' ראה, גיליון תשל"ו הערה 5.

יום ראשון ו' בתשרי

אומרים תחנון¹⁵.
סדר כפרות¹⁶:

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים¹⁷. הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה ולנקבה, ולמעוברת¹⁸ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הולד¹⁹.

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלוש", ובעת אמירת "זה חליפתי..."²⁰ מסבכים שלוש פעמים את התרנגולת/מעל הראש, וחוזרים

יום השנה להסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה שניאורסון, בת הרבנית הצדקנית מרת רחל ובת הרב הגאון והחסיד ר' מאיר-שלמה, אשת הרב הגאון והחסיד והמקובל ר' לוי-יצחק, אם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. נפטרה בשבת שובה תשכ"ה, בעלות המנחה, ומנוחתה-כבוד בניו-יורק¹².

בנה, כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, נהג להתוועד ביום זה, גם כשחל בחול.
כן יסד על שמה "קרן חנה", ובהתוועדות ו' תשרי, כשחל בחול, נהג לערוך מגבית עבור קרן זו. כן נוסדו כמה מוסדות חינוך בארה"ק ובעולם הנקראים "בית חנה"¹³.

יום שלישי ח' בתשרי

"תקופת תשרי" היום בשעה 02:41 לפנות בוקר¹⁴. יש להיזהר אז משתיית מים, ואין להשאיר אז מים מגולים אפילו במקרר.

יום רביעי

ט' בתשרי, ערב יום-הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין

15) לוח כולל-חב"ד, יא תשרי. גם הקורא ק"ש שעהמ"ט אחר חצות אינו אומר תחנון, כיוון שנהגו כבר יו"ט אז, שהיו ממעטים בו בסליחות (שלא כבערב ר"ה), ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ד ס"ד-ה.

16) ב'אוצר' עמ' קעח כתב, שגם כשטבלו רבותינו ג"פ, היתה הפעם הראשונה בין כפרות לשחרית. והרבי כנראה טבל רק אז. ומ"מ רבים טובלים לפני כפרות (ומנחה, והדה"נ).

17) סידור אדמוה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום-הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפניו, כי כל עשרת-ימית-שובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג סי' תרה במ"ז ס"ק א. שדייחמד מערכת יוהכ"פ סי' א אות ב). למעשה נהג הרבי לערוך כפרות בשעה 7:00.

18) יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ואולי לפני כן תפדה בצדקה.

הדרך הרגילה היא לומר הנוסח פ"א ולסבב את כל הכפרות ביחד, אך ניתן לעשות זאת גם בזה אחר זה (ראה נטעי-גבריאל פ"י ס"ד).

19) סידור אדמוה"ז. ובלקו"ש חכ"ב עמ' 59 הע' 36: "לא חיישינן לתאומים (כמ"ש הב"ח שם ממרדכי קטן. פמ"ג שם) - כיוון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג. וצ"ע בזמננו, דלפעמים רבות יודעים ברור אשר 'תאומים בבטנה', ועל בירור זה סומכים בנוגע לפיקוח-נפש בשבת ויום-הכיפורים וכיוצא בזה - איך תתנהג ב'כפרות', או שנאמר דכיוון דלא שכיחא כו', ובפרט בנדוד"ד דבלא"ה י"א לפטור כמה זכרים בתרנגול אחד כו'".

וע"פ המבואר שם (ובלה"ק - בשערי הלכה ומנהג' יו"ד סו"ס צח) שהאם היא שצריכה כפרה נוספת, ולא שהכפרה היא בשביל העובר עצמו - העירו, דא"כ אם כבר עשתה כפרות יום או יומיים לפני כן, ולפני זמן הכפרות נולד התינוק, יצטרך התינוק כפרה נפרדת לעצמו. או שמא הכפרה על אבריו כעובר מועילה לו גם עתה. וע"ע.

20) אב העושה 'כפרות' לבנו הקטן, אומר "חליפתך" (כן מסר הרב אלי' שי' לנדא. וע"ע שער הכולל פמ"ד ס"ב).

12) תולדותיה בספרים: 'עטרת מלכות', חיפה תנש"א, עמ' 225. 'תולדות לוי יצחק' (מהדורת תשנ"ה) ח"ג עמ' 875.

13) ספר-המנהגים עמ' 88.

14) בלוחות מופיעה השעה 3:00, וכאן - בניכוי ההפרש מאופק קהיר לאזור ת"א (19 דקות). החישוב בעניין זה הוא לפי שעות שוות מחצות הלילה (שו"ע אדה"ז יו"ד סי' קפד בקו"א ס"ק ג).

ומדינא צ"ל לפי 'חצות האמיתית', אבל רגילים לחשב זאת לפי השעון הרגיל ('האמצעי') והרבי לימד זכות על כך (שערי הלכה ומנהג או"ח ח"א סי' קמא, עיי"ש). ועפ"ז יומתק מה שמסר הרה"ח ר' אלי' שי' לנדא שנהגין להיזהר בזה חצי שעה לפני התקופה וחצי שעה אח"כ (כמ"ש בדרכי תשובה יו"ד סי' קטז ס"ק פט), אף שבשו"ע רבינו (או"ח סי' רו ג"ד, וראה בס'י' תנה סי"ז) ברור שהסכנה היא רק לאותו זמן, דקה אחת, וההנהגה היא כדי לצאת י"ח השינויים בזמן חצות ועוד (תודה להרה"ח ר' יעקב שי' סגנאו).

העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירם במליחה כרת וכדין.

אסור להתענות היום²⁹.

בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה"³⁰, ו"אבינו מלכנו"³¹.

אין מאריכים היום בתפילת שחרית³².

מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו³³.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט, ומברך את כל אחד ואחד ב"שנה טובה ומתוקה"³⁴.

בדרך-כלל, אין זה נפוץ בין אנ"ש ללכת היום לקברי צדיקים³⁵.

מרכים בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה³⁶. הבעש"ט אמר: "מקול קשקוש המטבעות בקערות, מתפרדים הקליפות"³⁷.

מרכים באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים - ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים³⁸. וכל האוכל ושותה

ואומרים "בני אדם...". כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלום" - שלוש פעמים. ובסך הכול מסבכים תשע פעמים²¹. אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדין, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת²².

המהדרין מכסים בעצמם את הדרם בברכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שייכבד אותו להיות שלוהו). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדרם על-ידי נוצה, בחמש נטועות²³. נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כיוסי הדרם בעפר"²⁴. אף מי שמכסה את הדרם בפעם הראשונה לא יברך 'שהחינו'²⁵.

אחרי כפרות לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן²⁶.

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כרי שירחמו עלינו מן השמים²⁷. ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי²⁸. אם נותנים את

29 שו"ע אדמוה"ז סי' תרד ס"א, עיי"ש בארוכה ובנתיב החיים סי' קנו 'דיני עיוהכ"פ' סק"ד.

30 סידור אדמוה"ז, ובשו"ע שלו סי' א (מהדו"ק) סי"ז, נא ס"א, ותרי"ד סי"ו. וראה צמח-צדק (שער המילואים, חידושים, טו ע"ב) שתמה ע"ז, ונתבארו דבריו בלקו"ש חי"ז עמ' 426.

וראה מש"כ בזה בס' הליכות עולם, יוה"כ, סי' תרד בפתחי עולם ס"ק ג.

31 לוח כולל-חב"ד.

32 קובץ-ליובאוויטש גיליון 5 עמ' 71, ועוד בשיחות אדמו"ר מהוריי"צ, נסמנו ב'אוצר' עמ' קפ.

33 ספר-המנהגים שם. באלף-המגן למט"א סי' תרד-תרה ס"ק לח הביא הטעם, שאם נגזר עליו ח"ו שידקק למתנת בשר ודם, יצא ידי-חיובה בקבלת ה'לעקאח'. הובא בלקו"ש חי"ד עמ' 373.

34 ספר-המנהגים שם.

35 למרות שהמנהג מובא בשו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ה מהרמ"א. גם הרבי לא הלך לאוהל ביום זה בהרבה שנים.

36 מטה-אפרים סי' תרז ס"ג.

37 לוח כולל-חב"ד. ספר בעש"ט עה"ת, ר"ה ויו"כ, אות מח.

38 סידור אדמוה"ז. בשער-הכולל (מדג, משמע שהכוונה להוסיף עוד סעודה (ושמא שתי סעודות) לשם יוהכ"פ. וכן מפורש - שתי סעודות - בלקוטי שיחות כרך לט עמ' 363 הע' 46, עיי"ש.

21 ספר-המנהגים עמ' 58.

22 שער-הכולל פמ"ד סוס"ב.

23 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קעז, עיי"ש.

24 כן הקפיד לומר השו"ב הוותיק הרה"ח ר' יעקב-יוסף רסקין ע"ה, מפי בנו השו"ב הרה"ח ר' מנחם-מענדל שי' רסקין, וכמדומה לו שאביו שמע זאת מפי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע. וראה שו"ע יו"ד סי' כח ס"ב ודרכי-תשובה שם ס"ק טז מס' תורת-זבח, ומה שהעיר עליו. (וע"ע בדרכי"ת שם ס"ק יז).

יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) למטה, לפני השחיטה, כדי שישפך הדרם עליו. ממתניינים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בעפר (או ע"י נוצה, כפי שנהג הרבי) - שו"ע ונו"כ שם.

25 שו"ע אדמוה"ז או"ח סי' כב בקו"א א. וראה לקו"ש חי"א ס"ע 288.

26 'רשימות' חוברת ד, עמ' 17 ('רשימות היומן' עמ' קסח).

גם הרבי היה לבוש בגדי יו"ט בערב יוהכ"פ, 'אוצר' שם. וראה מט"א סי' תרז ס"א.

27 שו"ע אדמוה"ז סי' תרה ס"ו. וראה 'רשימות' (ורשימות היומן) שם.

28 ראה גם 'רשימות' שם.

בכך הווידויים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת הווידויים⁵¹. מפסיקים קימעה במקומות המפוסקים במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דיברנו דופי": - "טפלנו שקר": - "קישינו עורף:"). מכים על החזה באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו הרשענו"⁵², 'סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו' וכן באמירת 'ועל חטאים'⁵³.

אין אומרים 'אבינו מלכנו'. בסעודה המפסקת⁵⁴ - המאכלים יהיו ללא מלח⁵⁵. גברים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא תבלינים חריפים בסעודה המפסקת⁵⁶. "יש טובלים אחר סעודה המפסקת, כדי שיהא סמוך ליום הכיפורים"⁵⁷. מפסיקים לאכול מבעוד-יום⁵⁸.

החזה ב'סלח לנו' בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הווידוי **שבסופה**, וכהוראה: "על-חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקו"ש ח"ט עמ' 386). ועצ"ע מלשון הרבי בנדון בספר-המנהגים ר"ע 65. "ממוצאי (ולא: מערב) יוהכ"פ...". וראה הדיון בזה ב"התקשרות" גיליון שטט בסופו. אבל הרה"ח ר' אלי' שי' זילברשטרם מספר, שבשנת תשכ"ז וכן בשנת תשל"א (או תשל"ב) עמד מקורב וראה בבירור שהרבי מכה על ליבו, הן בשחרית (ומתאים ללשון ספר-המנהגים הנ"ל) והן במנחה.

51 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"ז.
52 'אוצר' עמ' רא, ממנהג הרבי.
53 סה"ש תשי"א עמ' 151, וראה סה"ש תשי"ה עמ' 9, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמח. (ב'אוצר' שם הביא ממקור-חיים סי' תרו שההכאה בעל חטא' היא באמרו "שחטאנו", וב'ועל חטאים' באמרו "שאנו חייבים").

54 יאכל לפחות כוית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת הנהנין פ"ב ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידיים (שו"ע אדמוה"ז סי' קנח ס"ב).

55 כמה טעמים בדבר, והטעם הפשוט הוא כדי שלא יצמא ביום הכיפורים למים - סה"ש תרצ"ז עמ' 157.
56 שו"ע אדמוה"ז סי' תר"ח ס"ח.

בכוונת האכילה של הסעודה המפסקת איתא, שצריך 'ג' קערות', וכדי לקיים זאת, ציווה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לבנו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, לאחר שהתחיל לאכול מקערת המרק, להוסיף לה כף מרק, ואחר-כך (לאכול מעט ו)להוסיף עוד כף - סה"ש תרצ"ז עמ' 156. 'תורת מנחם - התוועדות' (יט) תשי"ז ח"ב עמ' 354.

57 דעה שנייה ("יו"א"), לאחר דעה ב'סתם' בשו"ע אדמוה"ז תרו סי"ג. רובים נוהגים גם בזה.
58 סי' תר"ח ס"א-ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות. וכשמפסיק לפני-כך, טוב להתנות לפני ברכת המזון,

בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי³⁹. נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים בשר)⁴⁰.

היום טובלים פרוסת המוציא בדבש⁴¹, אבל על השולחן שמים גם מלח⁴². אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל, כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום וביצים כלל⁴³.

אחר חצות היום יש לקרוא כל אחד לעצמו את ההפטרה של יום-הכיפורים⁴⁴.

אבלות (רח"ל): כשסיים הרבי 'שבעה' על פטירת אמו הרבנית חנה ע"ה (תשכ"ה) טבל אחר חצות, קרוב ליום-הכיפורים. לא נהג בכל פרטי המנהגים האמורים בספר-המנהגים ביציאה מהשבעה, ואמר שגם לאחר יום-הכיפורים אין עושים מאומה מזה. לפני טבילה ותפילת מנחה⁴⁵ נוהגים ללקות ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה - מוטה, ופניו לצפון⁴⁶. סדר ההלקאה: על כתף ימין, על כתף שמאל ותחתיהם באמצע⁴⁷, וחוזר חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש פעמים פסוק 'והוא רחום', בכל הלקאה אומרים תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.

אחרי מלקות יש לברוק שלא יהיה על הגוף שום חציצה⁴⁸ וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו היא משום תשובה, כגר המתגייר⁴⁹. בתפילת מנחה בלחש, אחר 'יהיו לרצון' הראשון, אומרים וידוי 'ועל חטא'⁵⁰.

39 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו ס"א.

40 ספר-המנהגים, מנהגי יוהכ"פ.

41 היום-יום ח"ב.

42 שו"ע אדמוה"ז סי' קסז ס"ח.

43 שו"ע אדמוה"ז סי' תרח ס"ח.

44 ע"פ 'התוועדות' תשמ"ה ח"א עמ' 351.

45 סידור אדמוה"ז.

46 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו סי"א-טו (מלבד שני הפרטים - זמן המלקות, ואמירת הנלקה, שההוראה בספר-המנהגים אחרת).

47 'אוצר' עמ' קפח.

48 מט"א סי' תרו ס"ח.

49 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו סי"ב. גם נשים **נשואות** טובלות, עיי"ש סי"א, והמובא בס' 'כבודה בת מלך' עמ' קעו.

50 שו"ע אדמוה"ז סי' תרו סי"א-ג. לכאורה, אין להכות על

למעלה מראשה של כל אחת ואחת.⁶⁸
 רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "ברכך"⁶⁹.

יום חמישי

י' בתשרי – יום הכיפורים

לקראת היום הקדוש מתעטפים בטלית כנהוג,
 ומברכים עליה לפני השקיעה.⁷⁰

אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי
 התהלים שקודם 'כל-נדרים') וידוי - 'אשמנו' ו'על-
 חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.⁷¹

אין מדקדקים לומר 'כל-נדרים' מבעוד יום.⁷²
 לפעמים, היה מורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן
 'אבינו מלכנו', ואחר-כך אמרו את תשעת מזמורי
 התהלים קטו-קכג שקודם כל-נדרים.⁷³

פותחין הארון, ומוציאים לפחות שלושה ספרי-
 תורה.⁷⁴ ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁷⁵.
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו.⁷⁶

שני אנשים כשרים פונים עם ספרי-התורה למקום
 הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספרי-
 התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין
 עומדים איתם על הבימה.⁷⁷

מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".

פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם.

"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך

הדלקת הנרות: מברכים (לאחריה): "להדליק נר
 של יום הכיפורים" ו"שהחינו"⁵⁹.

מרכים בנרות בבית-הכנסת.⁶⁰

כל איש נשוי מדליק "א' לעבעדיגע ליכט [=נר
 חיים]". ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה.⁶¹

חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קיטל' לחופה,
 אינו לובשו ביום-הכיפורים.⁶² אָבֵל (רח"ל) בשנת
 האבלות - ילבשו.⁶³ אין להיכנס בקיטל לבית-
 הכיסא.⁶⁴

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור,⁶⁵
 ודלא כהמחמירים בזה.⁶⁶

לפני ההליכה לכל-נדרים - ברכת הבנים והבנות.⁶⁷
 כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידיו
 הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדו, כשידיו

שעדיין אינו מקבל עליו את התענית - שם ס"א.

59 מחזה"ש, לוח כולל-חב"ד.

60 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ד. לוח כולל-חב"ד.

61 במט"א סי' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה)
 מדלקת, ומדליקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו, אבל
 להורה/הוריים של הבעל מדליקים נר בנפרד, נטעי-גבריאל
 פכ"א סי' ג). בשבח-המועדים עמ' 44 מביא שר הנשמה יהיה
 בבית ויבדיל עליו במוצאי יום-הכיפורים, בצירוף נר נוסף.

62 ספר-המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו
 עמ' קעב. ומהלשון משמע, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא לבש
 בפועל את הקיטל בחופתו, ילבשו עתה (בנטעי-גבריאל הל'
 יוה"כ פכ"ו הערה י' הביא טעמים למנהג זה. והנהגה זו אינה
 לפי הטעם שאין לובשין הקיטל בפחות מנ' כ', וגם לא לפי
 הטעם שבשנה ראשונה עליו להיות בשמחה, אלא לפי הטעם
 שכבר נתעורר השנה בתשובה, עיי"ש).

63 בשו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ט ס"ט שמו"ת לאבל ללבושו, ומונהגו
 ללבושו - 'אוצר' עמ' קצח.

64 שו"ע אדמוה"ז סי' כא ס"ג.

65 'אוצר' עמ' קצו, מספר מאמרי אדמוה"ז הקצרים עמ'
 שלז (לענין יו"כ), וספר-המנהגים עמ' 46 לענין תשעה באב
 (נדפס לראשונה בסוף רשימות הצ"צ על מגילת איכה, ברוקלין
 תשי"א). וצ"ע שנשמט ממונה אלול ר"ה ויו"כ שנדפסו לפני-כן
 בשלהי תש"ט (סה"מ תש"ט עמ' 232).

66 ולפי הטעם (כנפסק בשו"ע אדמוה"ז תרי"ד סו"ס ג) שמונעל
 אינו אלא של עור דווקא, לכאורה אין להחמיר גם בנעל מחומר
 פלסטי דמוי-עור (למרות שמגן על הרגל כמו עור ממש) הנפוץ
 בזמננו, כל עוד איננו מכיל עור ממש (ומשום מראית-העין לא
 שייך בזה, כיוון שהדבר ידוע לכל, וכמו בענין נקינקי סויה
 בחלב וכו').

67 ספר-המנהגים שם.

68 'אוצר' עמ' קצד.

69 שם עמ' קצה, ומציין לשיחת ליל שמח"ת וש"פ בראשית
 (ב) תשד"מ, עיי"ש.

70 ראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותו בלילה, מפני
 שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות
 למלאכים - ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' יח ס"ד.

71 לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז סי' תרו סו"ס ב, למרות
 שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בווידוי
 זה ('רשימות' ו 'רשימות היומן' הנ"ל הערה 26). הרבי היה
 אומר זאת בקביעות.

אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ר.

72 שם עמ' רב, למרות האומר בשו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ט
 ס"ד.

73 שם עמ' רב-רג.

74 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

75 סידור אדמוה"ז. ובהמלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן
 לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

76 'אוצר' עמ' רב-רג.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: ככר־קלב⁸⁴.

מי שצריך לאכול ביום־הכיפורים⁸⁵, אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'עלה ויבוא', ואומר 'ביום־הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה'⁸⁶.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאים מגיל תשע והכחושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים־עשרה ובנות אחת־עשרה כל היום⁸⁷. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום־הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם⁸⁸.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשיג עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין⁸⁹.

היוצא לבית־הכיסא בליל יום־הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך "אשר יצר" בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיון שצריך

הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית־דין, ישמעו⁷⁷.

כל־נדרי: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ⁷⁸. "ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר־כך הש"ץ ג' פעמים⁷⁹.

הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו⁸⁰.

יש להכריז בבית־הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכוה עתה⁷⁹.

מחזירים את ספרי־התורה וסוגרים הארון. תפילת ערבית: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם⁸¹.

יעלה תחנונו. וכל הסליחות והוידוים. אבינו מלכנו. לדוד מזמור. קדיש תקבל. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א־ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בכרית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר־כך את כל התהילים (והתחילו שוב מתחילתו)⁸².

קריאת־שמע שעל המיטה - כמו בכל שבת ויום־טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'⁸³.

מסתמא לא 'אעירה שחר'.
84) ספר־המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת־שמע של המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדמוה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל' לשינה). ובמחזורי קה"ת כפר־חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'.

85) לענין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום־הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. מידות ושיעורי תורה עמ' רמט. ומאחר ו־30 סמ"ק אינם 30 גרם (ראה קובץ יגדיל־תורה, ברוקלין, גיליון סה סימן סד), הרי ממוצע־הצפיפות בלחם לבן הוא 0.4 (12 גרם), בלחם אחיד 0.6 (18 גרם), וניתן ורצוי לדחוס את הלחם וכד' לכלי־המידה (בקבוק־תינוק וכדומה) ככל האפשר. ובפירות וירקות המשקל שווה בערך לנפח.

86) שו"ע אדמוה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער־הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'עלה ויבוא', ונזכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצושו"ע סי' קלב סי"ח. משנ"ב ס"ו ס"ז).

87) שו"ע אדמוה"ז סי' תרט"ז ס"ה וסי"א.

88) אלף־המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.

89) אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"ז עמ' ב.

77) קובץ יגדיל־תורה (ג.י) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

78) שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ט ס"ג.

79) ספר־המנהגים עמ' 63.

80) שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח.

81) שם ס"ט.

82) 'אוצר' עמ' ריבג [בס' שבח־המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא], ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היחירצון שלאחר אמירת תהילים בשבת ויו"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקי תהלים שלפני השינה, ואז יצא מביהכ"נ]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

83) ספר־המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) שצ"ל זאת גם בשבת ויו"ט, מפני שהזכרת העוון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון־חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואולי גם פסוק "תורה ציווה..." אבל

להתפלל אחר-כך⁹⁰.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הכלוך ולא יותר⁹¹.

הכהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע⁹². אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"⁹³.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון: 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגער-ע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'⁹⁴.

חזרת הש"ץ: הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

"אבינו מלכנו, זכור רחמיך" בכל תפילות היום⁹⁵.

בסיום חזרת הש"ץ: 'אבינו מלכנו', קדיש תתקבל. שיר של יום חמישי, הושיענו, לדרך ה' אורי, קדיש יתום.

בפתחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשישה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס: "ובעשור לחודש", הגבהה וגלילה. הפטרה: "ואמר סולו סולו".

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר⁹⁶, בניגון המיוחד לימים-הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שברך'⁹⁷. לאחר ברכות הפטרה - הזכרת נשמות.

בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית"⁹⁸.

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות⁹⁹. אָבֵל (רח"ל) בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אבל אינו אומר 'זיכור'¹⁰⁰. אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יכול לומר "אב הרחמים"¹⁰¹.

96 ודלא כמנהג העולם, 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רכ.
97 הנוסח הנכון ב'מי שברך' זה היום: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד יום-הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמין" (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם?) בר"ה אומרים "יום הדין". וראה גם בס' 'תניינים בשדה השליחות' עמ' שיד).
98 סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח סי' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד,א.
99 יציור שו"ע קלג,בא. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר זיכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם, ועיין.
100 ספר המנהגים, והיא הוראת הרבי - 'משנה אחרונה'. 'אוצר' עמ' רכא,ב.

מי שכבר סיים י"ב חודשי **אבלות** (כיוון ששנת תשס"ח היתה שנה מעוברת) אבל טרם הגיע ה**יארצייט** שלו, בקובץ 'הערות וביאורים - אהלי תורה' (גיליון שמיט עמ' י') נמסר בשם הגר"י לנדא ע"ה, ששאלה זו היתה גם אצלו ושאל את כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ופסק שצריך לומר 'זיכור'.
101 הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי"ו הורה הרבי למוכיר הרי"ל שי' רגור שיאמר זאת.

90 שו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"ד-ה.
העירני ח"א ששם מדובר על היוצא **לצרכי** סתם, אבל היוצא **מבית-הכנסת** חייב מדינא בנט"י במים (כפסק במהדו"ק סי' ד סי"ח [אף שאי"ז אוסר עליו לברך במצבו, ראה סדר ברה"נ בסופו]. משא"כ הטיל מים ולא שפשו ואף יצא לגדולים ולא נגע בידו לא נזכר שם, כיוון שאינו אלא משום 'הכון' לתפילה, כמבואר כאן, וראה גם סי' ז ס"ב וסי' צב ס"ג) ולכאורה כיום תלוי הדבר בפלוגתא אם בית-הכנסת זדין יש לו דין ביה"כ קבוע לענין זה (ראה הנסמן בשו"ת יביע אומר ח"ג חאו"ח סי' ב), ויש לברר אם המחמיר בזה רשאי להקל ברחיצה ביה"כ.
91 שם ס"ב-ג. לענין נט"י - גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמז.

92 לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובס' תרכ"א סי"ז, **שהלויים** נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ס"ק ט, שבח-המועדים עמ' 50 וש"נ.
גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכתנים עד פרק הזרוע (הוראת הרבי, 'אוצר' עמ' ריז. ומ"מ ישובו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ"פ (לקו"ש שם)).

93 סידור אדמוה"ז.
94 ספר המאמרים תשי"ג עמ' 11.
95 ספר-המנהגים, מחזור השלם.

אם יש מילה בבית-הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאוברים "בדמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת - יחזירו את ספר-התורה לארון הקודש לפני שיוצאים¹⁰².

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) רגילים בין אנ"ש: הש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום". אח"כ חוזר הש"ץ בקול מ"בבקרית" עד שם, ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ חוזר בקול מ"אמת... עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומרים הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"¹⁰³.

מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחוים - ב'עלינו'¹⁰⁴ וב'הכהנים' - לבין הקרקע.

בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: לצעוק 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך..."¹⁰⁵.

"מה שאומרים בסדר עבודה... חטאו, עוו, פשעו... בני-ישראל" - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית-ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'¹⁰⁶.

לאמירת 'הכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים

נוספים, גם בשנים שישב כרוך 'סדר העבודה'). הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר-כך על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)¹⁰⁷.

לאחר מוסף - תהלים פרק כ', יום יו"ד בחודש, והפרקים קלג-קמא (ופרקו של הרבי, קז, והפרקים שאומר כל אחד ואחת על עצמו ועל בני-ביתו). קדיש-יתום.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה¹⁰⁸.

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' ו'בא לציון'.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה¹⁰⁹.

אין נשיאת כפיים במנחה, והש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו...". אבינו מלכנו. קדיש תקבל, לדוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין אומרים 'עלינו'.

זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה¹¹⁰.

לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה¹¹¹.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"¹¹¹.

בנעילה אומרים "חתמנו" (בתפילה וב'אבינו

107 (רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

108 ספר-המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביהכ"פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא כתב הרבי: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא מספר ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראייה" (זאת למרות האמור בשו"ע אדמוה"ז תרכא, טז ובלקוטי שירות כרך ח"י עמ' 415 הערה 38) - 'אוצר' עמ' רלא"ב.

109 (109 'אוצר' עמ' רלג. צ"ע אם נהוג לומר את ה"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי בשמן" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, כיוון שאין רגילין לאומרן בקול יחד כרגיל בזה.

110 (110 שו"ע אדמוה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.

111 (111 ספר-המנהגים עמ' 64. לוח כולל-חב"ד.

102 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדמוה"ז סי' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי...' לפני הקדיש).

103 המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשוט לשון הארז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מילה במילה" (שו"ע אדמוה"ז סי' קכה סו"א. וראה בס' הפסק בתפילה עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' י' סוף אות ד).

104 הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), וצריך הש"ץ (גם) לסיימו עכ"פ בקול.

105 סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

106 שו"ע אדמוה"ז סי' קיג סו"ס ג.

בכובע, והטלית על הכתפיים¹¹².
מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך
המשפט' אינו חוזר¹²⁰, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים'
פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו
בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת
נדבה¹²¹.

במוצאי יום-הכיפורים אומרים: 'גוט יום-טוב'¹¹².
ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת¹²².
"מי שכבה נרו ביום-הכיפורים... תקנתו שידליקנו
שוב במוצאי יום-הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו
לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה
נרו במוצאי יום-הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא
יניחנו לדלוק עד גמירא"¹²³.
צום יום-הכיפורים הוא כ"ו שעות¹²⁴, ויש להקל
בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות¹²⁵.

אחרי ערבית, קודם הברלה וקידוש לבנה צריך
ליטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע,
כמו נטילת ידים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה.
וגם הכהנים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד
פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול
ידיהם כנ"ל¹²⁶.

הבדלה: יין, נר, הבדלה. ומברכים דוקא על נר
ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים). ואם אין
נר חוץ מזה שכבית-הכנסת, ידליק נר אחר ממנו
ויברך על שניהם. ובבית מדליק עוד נר מהנר

התהילים, ורק אחר-כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעל-
ידיזה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה
שו"ע אדמוה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). זאת ע"פ
מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת
ערבית שייכת כבר ליום הבא.

- 120) שעות"ש סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. מו. עב.
121) קצוה"ש סי' כא ס"ד ובבב"ש שם ס"ק ט.
122) סה"ש תרצ"ו עמ' 155 (כאחד מ"המנהגים המקובלים,
שיש להם יסוד").
123) שו"ע אדמוה"ז סי' תרי ס"ח.
124) סה"ש תש"ה עמ' 21: "והטעם ידוע". והעיר הרבי שם:
"כנגד שם הוי"ה - מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר".
ונמצא ברשימות' ד' עמ' 18, עיי"ש.
125) אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע
בו אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה:
לדעת הרבי).
126) לפני קידוש לבנה - לוח כולל-חב"ד.

מלכנו', במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום
"וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר
ונכתב").

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב
היום¹¹².

כפיוט 'ה' ה' - אזכרה אלקים ואהמיה", כמדומה
שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון
בין בית לבית).

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך,
הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח",
כשה"לנו" נמשך למעלה¹¹³.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול¹¹⁴.
באמצע קדיש תתקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא
ואמרו אמן', מנגנים 'מארש נפוליון'¹¹⁵, ואחר-כך
תוקעים תקיעה אחת¹¹².

מעיקר הדין, מותר לתקוע אפילו בין השמשות¹¹⁶.
אבל כמה פעמים אירע בבית-המדרש של כ"ק אדמו"ר
נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת
הכוכבים, והאר"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו"
וניגון 'מארש נפוליון' עד צאת הכוכבים¹¹⁷. ומאחר
שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד
אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע
לפני צאת הכוכבים (באזור המרכז: 5:42).

מוצאי יום-הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ
במוצאי יום-הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב
ואם' - לא ראיתו. ובבית-הכנסת כאן אין נוהגין
כן"¹¹⁸.

תפילת ערבית¹¹⁹ והברלה - בקיטל וטלית, אבל

- 112) ספר-המנהגים עמ' 59.
113) סה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ועד"ז בלקו"ד ח"א דף נט,א.
114) ספר-המנהגים (שו"ע אדמוה"ז סי' תרכג ס"ח, כדעת
הרמ"א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל-חב"ד
מזכיר 'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו'. ולמעשה אין נוהגים
בזה גם בירושלים. וראה נטעני-גריבאל ר"פ סה).
115) ספר-הניגונים, ניגון קע.
116) שו"ע אדמוה"ז סי' תרכג סעיף יא.
117) 'אוצר' עמ' רמב.
118) אג"ק ח"ג עמ' רכ.
119) המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל'
מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין
כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', ואת ט' פרקי

הערב מתעסקים או על-כל-פנים מדברים על-דבר עשיית הסוכה¹¹².

ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם נוהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על-ידי דיבור בזה"¹³⁵.

באחת השנים ראו שהרבי חוזר הביתה הערב, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה¹³⁶.

יום שישי י"א בתשרי

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ט נאָמען)¹¹².

משכימים לבית-הכנסת¹³⁷.

אין מתענים עד אחר אסר-חג. וחתן ביום חופתו - בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה¹³⁸.

ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית-הכנסת. ואם אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-הכנסת¹²⁷.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו¹²⁸.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא אם-כן בירכו עליה ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר לתת¹²⁸.

אחרי הבדלה מקדשים את הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לאו-דווקא בטלית וקיטל]¹²⁹, ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן¹³⁰.

במוצאי יום-הכיפורים - סעודה חשובה¹³¹. עריכתה בהרחבה, ממשיכה גשמיות על כל השנה¹³². טובלים פרוסת המוציא בדבש¹³³, אבל על השולחן שמים גם מלח¹³⁴.

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בברכות-השחר¹¹².

(127) שו"ע אדמוה"ז סי' תרכ"ד ס"ה'.

(128) 'אוצר' עמ' רמח.

(129) ראה אופני הנהגה שונים ב'אוצר' שם.

(130) לוח כולל-חב"ד. כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה (כמ"ש ברמ"א סי' תכו ס"ב). ובת"ב הוסיף שם גם לשטוף פיו.

(131) שו"ע אדמוה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה 'אוצר' עמ' רנ.

(132) לשמע-אוזן עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

וראה 'אוצר' עמ' רנא.

(133) 'היום יום' ח"ב.

(134) שו"ע אדמוה"ז סי' קסז ס"ח.

(135) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רנא, ועוד.

(136) מפי המשב"ק הרה"ח ר' דובער יוניק ע"ה, ב"מ 246 עמ' 27.

(137) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם ס"ד.

(138) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדמוה"ז שם ס"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש